

Vedlegg til KR sak 06/11 Gudstjenestereformen - Hovedgudstjenesten

Saksutreder: Hans Arne Akerø

Notat om nye bibeltekstformer i gudstjenestereformens liturgier

I den muntlige orienteringen som ble gitt på gudstjenesteseminaret ved starten av Kirkemøtet 2010, ble det sagt at sekretariatet i Kirkerådet ville komme tilbake med en redegjørelse om tekstformen i bibelsitater i gudstjenesteordningen etter at Det norske bibelselskap ville ha tatt endelig avgjørelse om tekstformer i løpet av desember 2010. Dette notatet er en oppfølging av dette til Kirkemøtet, etter at Bibelselskapet oversendte de vedtatte tekstformene til Kirkerådets sekretariat.

1. Kirkemøtets drøfting av forholdet mellom tekstform i bibeloversettelse og liturgi.

Kirkemøtet drøftet i flere sammenhenger forholdet mellom tekstform i bibeloversettelsen og i liturgien.

Komité A mente at formuleringen i gudstjenesteledet Lovsang/Gloria ”som Gud har glede i”, som den nye bibeloversettelsen har både i bokmål og i nynorsk, er mer forståelig en ”som har Guds velbehag”. Derfor anbefalte de denne nye tekstformen.

Komité C fant ikke tilstrekkelig grunn til å avvike fra ordlyden i den kommende bibeloversettelsen i misjonsbefalingen (Matt 28,18-20) og fjernet derfor ordet ”ut” i uttrykket ”Gå derfor (ut) og gjør alle folkeslag til disipler”.

Komité B drøftet nattverdliturgien og sa de ”brukte mye tid på å diskutere språk og bruken av begreper som legeme/kropp, kalk/beger og ete/spise i nattverdliturgien. I hovedsak ble to forhold diskutert, det ene knyttet til nærhet til Skriften, det andre knyttet til forhold som gjelder språk og kultur. En konstaterer at det er en spenning mellom behovet for fornyelse av språket og nærhet til Bibelselskapets nyeste oversettelse på den ene side, og behovet for å ivareta tradisjon og poesi i et liturgisk språk på den andre. Komiteen konkluderte imidlertid med å støtte det foreliggende forslaget” (dvs. nattverdliturgien, som avveier begge hensyn.)

Kirkemøtet gav sin tilslutning til komiteenes tekstforslag. En kan kanskje sammenfatte dette på følgende måte:

Det skal i størst mulig grad være samsvar mellom liturgien og den nye bibeloversettelsen, men det kan være grunner for å avvike dette i noen tilfelle ut fra andre tungtveiende hensyn.

Innholdsoversikt

I dette notatet gis det i avsnitt 2 en generell drøftelse av forholdet mellom tekstform i bibeloversettelse og i liturgi.

Deretter belyses i avsnitt 3 hvordan den nye bibeloversettelsen er fulgt opp i liturgiforslagene som fremmes for Kirkemøtet 2011.

I avsnitt 4 drøftes konkrete avvik mellom ordlyden i den nye bibeloversettelsen og ordlyden i *de faste gudstjenesteledd som synges* i Ordning for hovedgudstjeneste, og hvorfor det nå kan være vanskelig å få helt sammenfallende tekstformer enkelte steder i liturgien.

2. Generelt om forholdet mellom tekstform i bibeloversettelse og liturgi.

I gjeldende gudstjenesteordning fra 1977 er det så godt som et konsekvent sammenfall mellom ordlyden i bibeloversettelsen (fra 1978/1985) og liturgien. Slik har det ikke alltid vært. Tidligere kunne en ha ulike utgaver av for eksempel Fadervår i henholdsvis bibeloversettelsen, i liturgien og i katekismen. Fra 1977 ønsket en derimot å få et sammenfall i ordlyd mellom disse.

Nå kommer det en ny bibeloversettelse. Da kan en spørre om en skal gjenta det konsekvente sammenfall mellom tekstformen i bibeloversettelse og liturgi og revidere liturgien etter bibeloversettelsen. Når det gjelder Fadervår, ligger det i forslaget en valgmulighet for menighetene til å be Fadervår enten etter 2005/2011 - eller etter 1978-oversettelsen.

Sett ut fra liturgiens perspektiv er det historisk sett noe nytt at liturgiens faste ledd skal være så tett knyttet sammen med ordlyden i en bestemt, autorisert bibeloversettelse. I flere hundre år i Norge har de faste gudstjenesteledd som menigheten synger, ikke vært direkte bibelsitater, men gjendiktninger av Bibelens innhold i form av salmer. I den såkalte "salmemessen" som har preget vårt gudstjenesteliv lenge, var det derfor ikke noe problem at menigheten sang et fritt gjendiktet Lovsang/Gloria-ledd eller Du Guds lam/Agnus Dei-ledd. Slik er det fortsatt i dansk gudstjenesteliv. Den store liturgiske reformen i 1889 ble et brudd med salmemessen, i tråd med en økumenisk tilnærming. Liturgien fra 1977 fortsatte denne utviklingen, og fulgte bibeloversettelsens tekstformer i de liturgiske ledd.

Dette medførte noe kritikk, først og fremst av teksten i Salmenes bok i 1978/1985-oversettelsen, som kirkemusikere og andre ikke lenger fant egnet til bruk i felles veksellesning og sang i tidebønner eller som bibelske salmer i gudstjenesten. Bibelselskapet erkjente dette og valgte i 1995 å utgi en ny utgave av Salmenes bok i en språklig, poetisk og rytmisk justert form – til liturgisk bruk. I arbeidet med den nye oversettelsen har kirkemusikere samarbeidet om Salmenes bok, for at den nye teksten skulle egne seg til sang og tidebønn.

I dag finnes som kjent flere bibeloversettelser, både i Norge og i andre vestlige land. I gudstjenesteboken for Church of England, har man tatt konsekvensen av dette faktum på den måten at det finnes både en gudstjenesteliturgi i et tradisjonelt språk og en liturgi som er mer preget av samtidsspråk. Slik kan menighetene velge mellom ulike språkstiler, både med hensyn til faste liturgiske ledd og med hensyn til bibeltekstene som leses. En slik dobbel språkstil er det ikke lagt opp til i vår gudstjenestereform, men en kan likevel vurdere om det på noen sentrale steder i liturgien bør fastsettes en tekstform som er annerledes enn den nye bibeloversettelsen. Da bør det – i tråd med Kirkemøtets holdning - angis svært gode grunner for dette. Kirkemøtet fant grunn til å beholde noen ord som avviker fra den nye bibeloversettelsen i nattverdliturgien (bl a *kalken* – ikke begeret, *legeme* – ikke bare ordet kropp). Innstiftelsesordene til nattverden, slik disse lyder i gudstjenesteliturgien, inneholder også ulike bibeltekster satt sammen i en ny tekstlig helhet.

Ut fra liturgiske hensyn er det vanskelig å hyppig endre tekstformen i en bibeltekst *som fremsies eller synges kollektivt* i gudstjenesten hver søndag. Det er lettere å endre

bibelordlyden i en lesning som kun blir hørt av menigheten. De faste gudstjenesteleddene som menighetene må lære å synge eller fremsi sammen, tilsier naturlig nok et sterkere hensyn til kontinuitet og bestandighet i tekstform enn bibeloversettelser kan gjøre. Musikalske og poetiske hensyn bør også her veie tungt.

I gudstjenesteliturgien har man gjennom historien ikke alltid fulgt bibelteksten konsekvent, men gjort endringer til en liturgisk tekst ut fra innholdsmessige hensyn. Et eksempel på en slik tekst som har funnet stor utbredelse økumenisk, er leddet *Hellig/Sanctus*, hvor man har utvidet formuleringen i Jesaja 6,3 ”all jorden er full av hans herlighet” til ”*himlene og jorden er fulle av hans herlighet*”. Det finnes gode bibelske belegg for en slik utvidelse, selv om dette ikke er gjort i forslaget til vår Ordning for hovedgudstjeneste, hvor Jesajatekstens ordlyd i hovedsak er beholdt. Derimot har vi i liturgien helt til nå – ut fra innholdsmessige hensyn – brukt formuleringen ”Du Guds lam, som *bar* all verdens synder” i stedet for å sitere bibelteksten i Joh 1,29. Selv om Kirkemøtet 2010 ønsket å endre dette til presensformen ”bærer”, viser dette likevel at liturgiens tekst ikke alltid følger bibelteksten slavisk.

Et annet eksempel er innstiftelsesordene til nattverden, hvor det i tråd med vår liturgiske tradisjon er foreslått en tekst som er sammensatt av flere bibeltekster, der innstiftelsesordene gjengis på ulike måter. Da har vi primært å gjøre med en egen sjanger, en *liturgisk tekst*, selv om denne er gjennomvevd av bibelord. Og andre steder er liturgiske tekster gjennomvevd av bibelspråk, uten at det handler om et direkte bibelsitat.

3. Hvordan den nye bibeloversettelsen er fulgt opp i gudstjenestereformen

I gudstjenestereformen har det hele tiden vært en forutsetning at den nye *Tekstboken* skal inngå som del av reformen med sine tre årsrekker med bibeltekster, og at disse lesningene bygger på Bibelselskapets nye oversettelse. De tre lesningene fra Skriften som inngår i Ordets del i hovedgudstjenesten, vil følge den tekstformen som Det norske Bibelselskap nylig har vedtatt. Bare i innledningene til teksten vil det bli gjort mindre, men nødvendige justeringer for å tydeliggjøre hvem som sier ordene eller hvem teksten handler om (f eks ved at ”*Han kom da..*” endres til ”*Jesus kom da...*” og lignende). Selve utvalget av bibeltekster som inngår i tekstboken avgjør Kirkemøtet 2011, de justerende innledningene avgjør Kirkerådet i et samarbeid med Bibelselskapet, mens oversettelsen avgjør Det norske bibelselskap. Å bruke Bibelselskapets oversettelse er i samsvar med tidligere kirkemøtevedtak.

Også når bibelvers blir lest i liturgi på andre steder enn i de tre lesningene, har det vært lagt til grunn at teksten i størst mulig grad skal være i overensstemmelse med den nye bibeloversettelsen. I Forslaget av 2008 til hovedgudstjenesten og dåpsliturgien fulgte man derfor, med noen få unntak, oversettelsen av Det nye testamente fra 2005, som da var tilgjengelig. Den nye bibeloversettelsen til Det gamle testamente forelå ikke på samme fullstendige måte. Når de nye liturgiene nå skal vedtas av Kirkemøtet 2011, er situasjonen ny på to måter:

1. Oversettelsen til Det nye testamente fra 2005 er justert og endret på en rekke steder.
2. Dessuten foreligger hele oversettelsen til Det gamle testamente, i justert form.

Hvordan er så dette fulgt opp i liturgi som legges fram for Kirkemøtet 2011? Den nye bibeloversettelsen er her fulgt de aller fleste steder. Flere bibelvers i liturgi er derfor blitt noe endret i forhold til forslaget til Kirkemøtet 2010. Her kan nevnes noen eksempler:

Et av løftesordene etter syndsbekjennelsen lød slik i KM 2010:

”Så høy som himmelen er over jorden, så stor er Herrens nåde mot dem som frykter ham. Så langt som øst er fra vest, tar han våre synder bort fra oss. (Salme 103,11-12)

Nå lyder den i samsvar med bibeloversettelsen slik:

Så høy som himmelen er over jorden, så veldig er Herrens miskunn over dem som frykter ham. Så langt som øst er fra vest, tar han syndene våre bort fra oss.

Et annet eksempel er Syndsbekjennelse 4, hvor ulike vers fra Salme 51 er satt sammen. Denne lød slik i KM 2010:

*Vær meg nådig, Gud, i din trofasthet
Slett ut mine overtredelser i din store barmhjertighet.
Gjør meg ren og fri for skyld,
og rens meg for min synd.
Se, du vil ha sannhet i menneskets indre,
Så lær meg visdom i hjertets dyp.*

På grunn av endringer i oversettelsen, hvor siste vers ikke lenger er formet som bønn, men har den konstaterende formen ”Du lærer meg visdom i det skjulte”, ble det nødvendig å avslutte med et annet vers, som i den nye oversettelsen har bønneform. En annen utfordring er at ordet ”lovbrudd” – (tidligere ”overtredelser”) gir sterke assosiasjoner til rettslige lovbrudd. Da kan det være behov for å tydeliggjøre at synd dreier seg om noe mer og annet enn dette. Derfor er setningen ”Vask meg ren for skyld, og rens meg for min synd”, som også er det etterfølgende verset i salmen, tatt inn. Et alternativ kan være å ta ut andre linje og gå rett på ”Vask meg ren for skyld...” etter ordene i første linje.

Alt dette førte til at det ikke er helt de samme versene som er gjengitt til KM 2011. Denne syndsbekjennelsen lyder nå slik:

*Vær meg nådig, Gud, i din kjærlighet,
stryk ut mitt lovbrudd i din store barmhjertighet.
Vask meg ren for skyld, og rens meg for min synd.
Se, du gleder deg over sannhet i mitt indre,
du lærer meg visdom i det skjulte.
Gud, skap i meg et rent hjerte,
gi meg en ny og stødig ånd.*

Dette eksemplet viser både hvordan den nye oversettelsen er fulgt, og hvilke endringer som kan være nødvendig å gjøre når en ”i ettertid” justerer liturgien etter en endret oversettelse.

Den gamle aronittiske velsignelsen er også noe endret i hovedgudstjenesten:

De avsluttende ordene lød ifølge KM 2010 slik:

*Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg, og gi deg fred.*

Nå lyder de slik:

*Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt ansikt mot deg, og gi deg fred.*

Fra dåpsliturgien kan nevnes at Jesus nå ikke lenger beskrives som ”harm” på disiplene som avviser barna (Mk 10), men er rett og slett ”sint”.

En rekke slike endringer er gjort i forslaget til KM 2011 for å få et størst mulig sammenfall mellom tekstform i bibeloversettelsen og i liturgien. Et slikt sammenfall har mange fordeler. Det kan bidra til å skape fortrolighet med en bestemt tekstform, og sikre at menigheten ikke hører ett og samme bibelord i noe ulike utgaver på samme gudstjeneste, altså i lesningen og i et fast liturgisk ledd. Andre folkepedagogiske argumenter for dette kan også anføres. Bak Bibelselskapets oversettelse ligger det også et omfattende arbeid med det norske språk, og kvaliteten av dette arbeidet kan være en ressurs også for utviklingen av det liturgiske språket

I arbeidet med gudstjenestereformen har Kirkerådet derfor hatt jevnlige samtaler med Bibelselskapet for å oppnå en mest mulig felles tekstform. Fra Kirkerådets side har en vært særlig opptatt av å ta tilbørlige hensyn til at de bibeltekstene som brukes fast på søndagens gudstjenester, har en form som egner seg godt for liturgisk bruk. I disse samtalene har begge parter uttrykt forståelse for at bibeloversettelse og liturgi må ivareta noe ulike hensyn:

Bibelselskapet må skape en mest mulig historisk korrekt oversettelse, også når denne bryter med en innarbeidet tekstform i liturgi, salmesang og oppbyggelseslitteratur. Teksten sikter heller ikke utelukkende mot gudstjenestelig bruk, eller mot en felles fremsigelse eller sang, men skal også vinne nye lesere som leser Bibelen i mange andre sammenhenger, og åpne for en ny opplevelse og forståelse av teksten. Det er lagt vekt på at bibelteksten skal svare til en nyere tids språkfølelse. Den skal egne seg til å bli lest innenat i enerom, og den skal egne seg til å bli sunget eller lest høyt sammen med andre i en festgudstjeneste. Dette er en krevende oppgave, da det lett oppstår språklige og stilistiske dilemmaer når begge disse hensyn skal ivaretas.

Et eksempel på dette siste, er Salme 139, som er en av syndsbejennelsene som er omtalt i saksfremstillingen til Ordning for hovedgudstjeneste, men ikke gjengitt i selve forslaget til ordningen. Her har en funnet tungtveiende grunner for å avvike fra Bibelselskapets nye oversettelse, som nå lyder slik:

*Herre, du ransaker meg og du vet –
du vet om jeg sitter eller står,
på lang avstand kjenner du mine tanker.
Om jeg går eller ligger, ser du det,
du kjenner alle mine veier.
Før jeg har et ord på tungen, Herre,
kjenner du det fullt ut.
Ransak meg, Gud, og kjenn mitt hjerte,
prøv meg og kjenn mine tanker!
Se om jeg følger avguders vei,
og led meg på evighetens vei!*

I en kollektivt fremsagt syndsbejennelse kan uttrykket ”avguders vei” virke forstyrrende. En antar at mange vil spørre: ”hva menes med *avguder*?” ”Er det andre *religioner* det er snakk om?” Men vi kaller vel ikke det ”avguder”? Eller handler det om det vi gjør til våre ”avguder”, som rikdom, prestisje osv? Men er det ”avguders vei”? I en gudstjenestelig sammenheng kan uttrykket ta for mye oppmerksomhet slik at syndsbejennelsen stopper opp.

At ordet kan være korrekt og berettiget i en bibeloversettelse, betviles ikke, men det innarbeidede ordet ”den onde vei”, som det heter i Bibeloversettelsen 1978/1985, kan lettere overføres til vår situasjon og gir større mulighet for gjenkjennelse. Den historiske kontekst for bibelordet og vår gudstjenestelige kontekst krever her ulike løsninger.

Det ligger også en vanskelighet i å fremsi sammen i felles rytme den innledende setningen, hvor man gjentar ordene ”du vet”, med en tankestrek imellom, noe som forutsetter en kort pause mellom linje 1 og 2. Som felles fremsagt liturgisk tekst er dette krevende.

Om Kirkemøtet 2011 velger å beholde syndsbekjennelsen fra Salme 139, anbefales det derfor å bruke tekstformen i oversettelsen fra 1978/85 (jfr. saksfremstillingen til Hovedgudstjenesten til KM 2011).

4. Avvik mellom bibeloversettelsen og gudstjenesteledd som synges

En særlig utfordring ligger i forholdet mellom bibeltekst i bibeloversettelse og i de liturgiske ledd som *synges av menigheten*. Hvis vi på dette stadium i gudstjenestereformen skulle legge til grunn et helt konsekvent sammenfall mellom den nye bibeloversettelsen og liturgien i alle faste liturgiske ledd som synges, har vi ikke lenger tilstrekkelig liturgisk musikk å tilby menighetene. Dette fordi man i den nye, reviderte bibeloversettelsen har gjort noen små endringer i tekstene til de sungne liturgiske leddene. Og, kan en si, fordi gudstjenestereformen ble igangsatt på et tidspunkt da en ny bibeloversettelse ennå ikke var ferdigstilt. Tekstformene er derfor ikke identiske med det som gjaldt da Kirkerådet inviterte komponister i 2007/2008 til å skrive ny liturgisk musikk. I tillegg vil man også miste mye av den liturgiske musikken som har vært brukt siden 1977, og som mange ønsker å beholde.

Endringene gjelder i større eller mindre grad følgende sungne gudstjenesteledd:

Bønnerop/Kyrie,
Lovsang/Gloria,
Hellig/Sanctus,
Herrens bønn/Fadervår og
Du Guds Lam/Agnus Dei.

Det er ikke alltid vanskelig å bytte ut et ord eller et uttrykk med et annet, så lenge de har samme antall stavelser og betoning. Derimot kan et lite tilleggsord, eller bortfall av et lite ord, skape store musikalske problem. Noen melodier kan nok justeres noe for å komme i samsvar med den nye bibeloversettelsen, men i svært mye av musikken vil dette være vanskelig. Det må også avklares nærmere om komponistene, eller verkenes nåværende rettighetsinnehavere, mener de kan gjøre endringer i den foreliggende musikken. Et annet problem er at det generelt kan være vanskelig for menigheten å endre tonene i melodier som allerede er godt innsunget.

Imidlertid lar en rekke av disse problemene seg løse om en gjør noen mindre tilpasninger i teksten. I det følgende kommenteres ledd for ledd, og det foreslås løsninger på dilemmaet.

A. Bønnerop/Kyrie

Den nye bibeloversettelsen gjengir dette bønneropet på bokmål med ”*ha barmhjertighet med oss*”. Vi har ikke liturgisk musikk som passer rytmisk til denne formuleringen. I 2005-oversettelsen var dette gjengitt med ”forbarm deg over oss”, og denne teksten ble fulgt i den nye liturgiske musikken i 2008, riktignok med den endring at ”forbarm deg” ble til ”forbarme deg” - av rytmiske grunner. Dermed ble stavelsene og betoningene identiske med det innarbeidede ”miskunne deg”. I Forslaget til KM 2010 ønsket man å beholde ”*miskunne deg (over oss)*”, et uttrykk som finnes i den nye bibeloversettelsen på nynorsk: ”*miskunna deg over oss*”.

Det anbefales derfor å beholde verbet ”miskunne deg” (bm) / ”miskunna deg” (nn) i hovedgudstjenesten, og ikke den nye bibeloversettelsens uttrykk ”*ha barmhjertighet med oss*”. Dette anses som en enkel og udramatisk sak, da Bibelen faktisk siteres i den greske formen ”kyrie eleison” og tekstformen ”miskunne deg”, som tolker dette, ikke behøver å betraktes som et direkte bibelsitat.

B. Lovsang/Gloria

Den nye bibeloversettelsen har nå formuleringene ”mennesker Gud har glede i” (bm) og ”blant menneske Gud har glede i” (nn) i siste ledd i Gloria. Her har man tatt bort ordet ”som” (”blant mennesker (som) Gud har glede i”). Dette skaper et rytmisk problem for mye av den liturgiske musikken vi har, ikke minst for Rolf Karlsens godt innsungne melodi i gjeldende liturgi. Kanskje innebærer endringen en liten betydningsforskjell ved at tekstformen *med* ordet ”som” gir et sterkere fokus på menneskene, og *uten* dette ordet beholdes et sterkere fokus på Gud. I det store og hele kan vel endringen oppfattes som uttrykk for en språkutvikling der en i større grad tar bort ordet ”som” når dette ikke er helt nødvendig.

Bibeloversettelsen fra 2005 endret formuleringen ”mennesker som *har Guds velbehag*” til ”mennesker som *Gud har glede i*”. Når forslaget som ble lagt fram for Kirkemøtet 2010 likevel beholdt ordene ”Guds velbehag”, var det fordi en mente formen ”glede i” er vanskelig å synge og at det poetisk sett ikke er godt med vokalkombinasjonen ”e – e - i” og å slutte med den betonte preposisjonen ”i”. Kirkemøtet gikk imidlertid inn for å endre dette i samsvar med 2005-oversettelsen til ”mennesker *som* Gud har glede i”. Når den reviderte bibeloversettelsen nå har tatt bort ordet ”som”, skaper dette rytmiske problemer for den gamle og for mye av den nye liturgiske musikken, men antakelig ikke for all den nye musikken.

Det anbefales at man gir rom for begge muligheter, altså med og uten ”som”. I liturgiteksten gjøres det ved at ordet settes i parentes.

C. Hellig/Sanctus

Et mye vanskeligere problem finner vi i dette leddet. Den nye bibeloversettelsen har følgende tekstform:

(Kirkemøte -forslaget er angitt til høyre i kursiv på de to stedene der ordlyden ikke er identisk med bibeloversettelsen)

(BM)

Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot.

Hele jorden er full av hans herlighet. (Jes 6,3) - *All jorden er full av din herlighet*

Hosianna i det høyeste! (Matt 21,9)

Velsignet er han som kommer i Herrens navn! - *Velsignet være han som kommer.....*

Hosianna i det høyeste!

(NN)

Heilag, heilag, heilag er Herren Sebaot.

Heile jorda er full av hans herlegdom.

– *All jorda er full av din herlegdom*

Hosianna i det høgste!

Velsigna er han som kjem i Herrens namn! - *Velsigna vere han som kjem.....*

Hosianna i det høgste!

I første linje er bibelteksten identisk med KM-forslaget.

I andre linje er det to forskjeller: I stedet for bibeltekstens "hans" (herlighet) heter det i KM-forslaget "din" (herlighet) ut fra hensynet til liturgiens direkte tiltale til Gud. Dessuten er den innarbeidede liturgiske formen "All jorden/All jorda" endret i bibeloversettelsen til "*Hele jorden/Heile jorda*". Denne rent språklige moderniseringen fra "all" til "hele" innebærer en rytmisk utfordring i forhold til den liturgiske musikken ved at ordet "hele" krever to toner i stedet for én ("all") i opptakten. Etter et raskt gjennomsyn kan det synes som om dette kan la seg endre i en del av den liturgiske musikken, mens i andre varianter vil endringen medføre enten et mer hektisk og springende preg eller simpelthen være umulig å innpasse.

Det kan også gjøres innvendinger av språklig og poetisk karakter mot å bruke bibeloversettelsens "hele jorden", fordi det blir svært mange ord som begynner på "h" i denne sammensatte Hellig/Sanctus-teksten (10-11 ord begynner på *-h*). Det vil simpelthen være godt å syngre noe som begynner på "a" i denne teksten. Slike hensyn bør en i enkelte tilfelle ta, ettersom liturgi i stor grad synges, og ikke bare inneholder en tekst, men er en tekstlig og musikalsk helhet.

I fjerde linje er det også gjort en viktig endring: I KM 2010 videreførte man gjeldende liturgisk tekstform "velsignet være"/ "velsigna vere", mens bibeloversettelsen reduserer antall stavelser til "velsignet er"/"velsigna er". Det kan synes som om dette ikke er fullt så vanskelig å innpasse i mye av den liturgiske musikken som formuleringen "hele jorden" i dette leddet.

Det ligger imidlertid en meningsforskjell mellom de to tekstformene. Den nye bibeloversettelsen konstaterer et faktum: "Velsignet er han...", mens den liturgiske formen uttrykker et sterkt ønske eller en virkekräftig meddelelse av velsignelse. Den sistnevnte formen kan inneholde en innholdsmessig nyansé i det religiøse språket og kanskje gi et mer tilbedende uttrykk. I det nærmest ekstatiske høydepunktet i liturgien som Hellig/Sanctus-leddet er, kan det være grunn til å beholde denne uttrykksformen. Grunnteksten gir dessuten ikke noe tvingende grunnlag for å si "velsignet er", snarere tvert imot. I 2005-oversettelsen var derfor tekstformen "velsignet være" beholdt. Ut fra forarbeidene til den nye bibeloversettelsen (Matteusevangeliet 2004) kan det virke som om endringen først og fremst er gjort ut fra hensynet til språklig modernisering og forenkling. Noen vil hilse dette velkommen, mens andre vil oppleve dette som et tap.

Det anbefales å beholde KM-forslagets former "*din herlighet*"/"*din herlegdom*" og "*All jorden*"/"*All jorda*" og ikke den nye bibeloversettelsens former.

Når det gjelder valget mellom tekstformene "Velsignet være"/"Velsigna vere" og "Velsignet er"/"Velsigna er" foreslås det å ikke følge den siste endringen i bibeloversettelsen.

D. Herrens bønn

Det er ikke foretatt endringer i bønnen Vår Far i forhold til den tekstform som ble utgitt i 2005. I gudstjenesteforslaget er både tekstformene fra 1978 og 2005 satt opp som alternative

former, som den enkelte menighet gjør valg om. Derfor finnes det liturgisk musikk til begge variantene.

E. Du Guds Lam/Agnus Dei

Det er heller ikke foretatt endringer av Joh 1, 29 siden oversettelsen fra 2005. Bibelteksten lyder slik:

”Se, Guds lam, som bærer bort verdens synd.” (bm)

”Sjå, Guds lam, som ber bort synda i verda!” (nn).

Det er i saksfremstillingen om nattverdliturgien til Kirkemøtet 2010 gitt en utførlig redegjørelse for de ulike formene. Som kjent gikk et klart flertall i Kirkemøtet inn for å endre den liturgiske teksten fra ”bar all” til ”bærer”. Kirkemøtet gikk også inn for å beholde flertallsformen ”verdens synder”/”verdsens synder”, til tross for at bibeloversettelsen både nå og tidligere har entallsformen av ordet ”synd”. I dette gudstjenesteledet er flertallsformen mer naturlig.

En annen tekstlig forskjell er at man i den nye bibeloversettelsen har tatt inn ordet ”*bort*”, slik at en får tekstformen ”som bærer *bort* verdens synder” (bm) og ”som ber *bort* synda i verda” (nn). Dette spørsmålet ble omtalt i saksfremstillingen til Kirkemøtet 2010 om nattverdliturgien. Det foreligger ikke noe forslag fra Kirkemøtet 2010 om å ta inn ordet ”*bort*” i leddet ”Du Guds Lam”. Debatten på Kirkemøtet 2010 var konsentrert om alternativet ”bar all” eller ”bærer”. Derfor gis det ikke her en ny utdyping av *meningsforskjellen* mellom disse to tekstformene.

Ut fra reformprosessen kan en si at det nå er for sent å gå inn i en debatt om å innføre ordet ”*bort*”. Ordet ”*bort*” var tatt inn i bibeloversettelsen i 2005, men Nemnd for gudstjenesteliv fulgte ikke opp denne endringen, men nøyde seg med å endre fra ”bar all” til ”bærer”. I hele gudstjenestereformprosessen har ikke ordet ”*bort*” vært brukt. All den nye liturgiske musikken vi har fått, bygger på formene ”bærer verdens synder” (bm) og ”ber all verdsens synder” (nn) og all den innarbeidede musikken fra 1977, passer like godt til ”bærer” som til ”bar all”, men ikke til ”bærer *bort*”. Musikalske hensyn gir i dag bare rom for alternativet ”bar all” og ”bærer”.

Det ligger også et problem i at bokmåls- og nynorsk-versjonene i den nye bibeloversettelsen er svært forskjellige, slik at det kan være vanskelig å bruke samme musikken på bokmål og nynorsk. Bibeloversettelsens nynorske versjon, ”ber bort synda i verda” kan kanskje være en bedre nynorskform enn den innarbeidede versjonen ”ber bort verdsens synder”. Men rytmisk vil setningen få hele 4 tunge stavelser (...lam, ... bort, ... synd(a) .... verd(a)), mens den innarbeidede versjonen på nynorsk, samt bokmålsversjonen, vil flyte lettere med 3 tunge stavelser (... lam, ... bærer... synd(er)). Enda viktigere er at det musikalsk sett er svært uheldig å få to tunge stavelser inntil hverandre (*bort*., *verdens*...). En ulempe på nynorsk vil være at ”ber *bort*” ikke klinger godt sammen, særlig ikke når begge noteverdiene er korte. Dessuten vil ordet ”*bort*” – i mye av musikken, om den omarbeides – lett få en for sterk betoning. Formen ”som ber all verdsens synder” anbefales derfor.

Musikalsk sett vil det altså være svært krevende å innføre ordet ”*bort*”.

Ut fra dette, og ut fra behandlingen på kirkemøtet i 2010, anbefales det *ikke* å innføre ordet ”*bort*” i gudstjenesteledet *Du Guds Lam*.